ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
της 3ης Ιουνίου 2008 [1]

I — Εισαγωγή

1. Η οδηγία 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, περί προσεγγίσεων των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητος του εργοδότη [2], εξακολουθεί να δημιουργεί αμφιβολίες στα εθνικά δικαστήρια σε σχέση με την ερμηνεία της.

2. Είχα την ευκαιρία να εκθέσω τις απόψεις μου σε σχέση με τη ρύθμιση αυτή στο πλαίσιο των προτάσεών μου επί της υποθέσεως Everson και Barrass [3], ωστόσο καλούμαι και πάλι να αναλύσω το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 80/987, στην περίπτωση κατά την οποία μία επιχείρηση η οποία έχει πτωχεύσει ασκεί δραστηριότητες σε πλείονα κράτη μέλη, τα κριτήρια που δικαιολογούν την αναγνώριση μιας εθνικής αρχής ως αρμόδιας, καθώς και το άμεσο αποτέλεσμα ορισμένων διατάξεών της. Κατόπιν της τροποποιήσεως της οδηγίας το 2002 [4], τα ερωτήματα που τίθενται, αν και δεν είναι τελείως νέα, απαιτούν απάντηση από το Δικαστήριο.

II — Τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης

3. Ο Anders Holmqvist, οδηγός εργαζόμενος για λογαριασμό της εταιρίας Jörgen Nilsson Akeri och Spedition AB, παρείχε υπηρεσίες φορτώσεως εμπορευμάτων στην Ιταλία και παραδόσεώς τους εν συνεχεία στη Σουηδία, χώρα στην οποία η επιχείρηση αυτή δραστηριοποιούνταν κατά κανόνα. Τόσο στη Σουηδία όσο και στην Ιταλία, η ευθύνη του A. Holmqvist εκτεινόταν και στην επίβλεψη των εργασιών φορτώσεως και εκφορτώσεως. Στο πλαίσιο των επαγγελματικών υποχρεώσεών του, ο A. Holmqvist διέσχιζε οδικώς το έδαφος της Αυστρίας και της Γερμανίας.

4. Η επιχείρηση είχε το κέντρο των δραστηριοτήτων της στη σουηδική πόλη Tjörnarp και δεν είχε υποκαταστήματα ούτε διέθετε άλλη μορφή εμπορικής εκπροσωπήσεως εκτός της χώρας αυτής.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ισπανική.

2 — Οδηγία της 20ής Οκτωβρίου 1980 (ΕΕ L 283, σ. 23).

3 — Προτάσεις της 9ης Σεπτεμβρίου 1999 στην ανωτέρω υπόθεση (απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1999, C-198/98, Συλλογή 1999, σ. I-8903).

4 — Οδηγία 2002/74/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, για την τροποποίηση της οδηγίας 80/987 (ΕΕ L 270, σ. 10).

5. Στις 10 Απριλίου 2006, η επιχείρηση κηρύχθηκε σε πτώχευση από το Lunds tingsrätt (περιφερειακό δικαστήριο του Lund). Στις 27 Ιουνίου 2006, ο σύνδικος της πτωχεύσεως χορήγησε στον A. Holmqvist την εγγύηση καταβολής των μισθών που του αναλογούσε κατ' εφαρμογήν του Lönegarantilagen (νόμου περί της εγγυήσεως καταβολής των μισθών) του 1992, νομοθετήματος με το οποίο μεταφέρθηκε η οδηγία 80/987 στην εθνική έννομη τάξη.

6. Διαφωνώντας με την απόφαση του συνδίκου της πτωχεύσεως, η Tillsynsmyndigheten i concursen (Αρχή ελέγχου των πτωχεύσεων, στο εξής: Αρχή ελέγχου) άσκησε αγωγή υποστηρίζοντας ότι ο A. Holmqvist δεν δικαιούνταν εγγυήσεως καταβολής των μισθών του στον βαθμό που εκτελούσε τα καθήκοντά του σε άλλα κράτη μέλη εκτός Σουηδίας και, ως εκ τούτου, έπρεπε να προβάλλει τα δικαιώματά του σε αυτά τα κράτη μέλη.

III — Το νομικό πλαίσιο

7. Σκοπός της οδηγίας 80/987 είναι να προσφέρει στους μισθωτούς ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους και, ως εκ τούτου, «υποχρεώνει τα κράτη μέλη να συστήσουν έναν οργανισμό που θα εγγυάται στους εργαζόμενους την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους» [5]. Προς τούτο, περιλαμβάνει έναν αυτοτελή ορισμό της έννοιας του εργοδότη σε κατάσταση αφερεγγυότητας [6], καθώς και συγκεκριμένα μέτρα [7].

8. Στη δεκαετία του '90, το Δικαστήριο εξέδωσε δύο προδικαστικές αποφάσεις προκειμένου να επιλύσει τις δυσχέρειες που αναφύονταν στις πτωχευτικές διαδικασίες λόγω της υπάρξεως διασυνοριακών δεσμών. Οι αποφάσεις επί των υποθέσεων Mosbaek [8] και Everson και Barrass [9] παρέχουν ορισμένα κριτήρια για τον καθορισμό του οργανισμού εγγυήσεως που πρέπει να φέρει το βάρος των ανεξόφλητων απαιτήσεων, οσάκις ο αφερέγγυος εργοδότης ασκούσε τη δραστηριότητά του σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη.

9. Η Επιτροπή προώθησε το 2001 την τροποποίηση της οδηγίας 80/987 [10] προκειμένου να ενσωματώσει τα νομολογιακά δεδομένα που δημιούργησαν οι αποφάσεις Mosbaek και Everson και Barrass [11], παραδε-

5 — Χρησιμοποιώ την περιγραφή της οδηγίας 2002/74, της οποίας η δεύτερη αιτιολογική σκέψη διευκρινίζει ότι πρόκειται για μια *θετική υποχρέωση*.

6 — Άρθρο 2 της οδηγίας.

7 — Άρθρα 3 και 4 της οδηγίας.

8 — Απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1997, C-117/96 (Συλλογή 1997, σ. 5017).

9 — Απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3.

10 — Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ, COM(2000) 832 τελικό, της 15ης Ιανουαρίου 2001.

11 — Η Επιτροπή αιτιολογεί την πρότασή της επικαλούμενη τον στόχο της «εξασφαλίσ[-εως] της αναγκαίας νομικής ασφάλειας και την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των μισθωτών κατά την έννοια που τους προσδίδει το Δικαστήριο». Ακολούθως, η Επιτροπή μνημονεύει τις αποφάσεις Everson και Barrass και Mosbaek (πρόταση οδηγίας προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10, σ. 9).

χομένη ότι «η έλλειψη ρητής διατάξεως [...] που να προσδιορίζει τον οργανισμό εγγύησης που είναι αρμόδιος για την πληρωμή των απαιτήσεων των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας επιχείρησης με εγκαταστάσεις σε διάφορα κράτη μέλη έγινε αντιληπτή ως πηγή νομικής ανασφάλειας» [12]. Από την πρωτοβουλία αυτή προέκυψε η οδηγία 2002/74, που προσέθεσε ένα νέο άρθρο, το άρθρο 8α, στην οδηγία 80/987, του οποίου την παράγραφο 1 καλείται να ερμηνεύσει το Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας προδικαστικής διαδικασίας:

«Άρθρο 8α

1. Όταν μια επιχείρηση με δραστηριότητες στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών βρίσκεται σε κατάσταση αφερεγγυότητας κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, ο οργανισμός που είναι αρμόδιος για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των εργαζομένων είναι εκείνος του κράτους μέλους, στο έδαφος του οποίου ασκούν ή ασκούσαν συνήθως την εργασία τους.

2. Η έκταση των δικαιωμάτων των μισθωτών προσδιορίζεται από το δίκαιο που διέπει τον αρμόδιο οργανισμό εγγύησης.

3. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι, στις αναφερόμενες στην παράγραφο 1 περιπτώσεις, οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο διαδικασίας αφερεγγυότητας που αναφέρεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, η έναρξη της οποίας έχει ζητηθεί σε άλλο κράτος μέλος, συνεκτιμώνται για τον προσδιορισμό της κατάστασης αφερεγγυότητας του εργοδότη κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας.»

10. Η Σουηδία μετέφερε την οδηγία 2002/74 στην έννομη τάξη της με τον Lönegarantilagen (νόμο περί της εγγυήσεως καταβολής των μισθών), βάσει του οποίου το κράτος έχει την ευθύνη της εξοφλήσεως των απαιτήσεων ενός εργαζομένου, όταν κινείται κατά του εργοδότη του «η διαδικασία πτωχεύσεως του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητος του εργοδότη [...]» (άρθρο 1, παράγραφος 3).

11. Το άρθρο 2a του νόμου περί της εγγυήσεως καταβολής των μισθών επαναλαμβάνει ρητώς τη λύση που προβλέπει το άρθρο 8α της οδηγίας 2002/74, σε σχέση με τις καταστάσεις που έχουν διασυνοριακό χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας την εξής διατύπωση:

«Στην περίπτωση του άρθρου 1, παράγραφος 3, η εξόφληση βάσει της εγγυήσεως πραγματοποιείται μόνον εφόσον ο μισθωτός εργάζεται ή εργαζόταν για λογαριασμό του εργοδότη κυρίως στη Σουηδία.

Αν εργοδότης κηρύχθηκε σε πτώχευση στη Σουηδία και ο μισθωτός εργάζεται, ή εργαζόταν, για λογαριασμό του εργοδότη του κυρίως σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή του Ευρωπαϊκού Οικονομικού

12 — Πρόταση της οδηγίας, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10, σ. 8.

Χώρου, ουδεμία εξόφληση απαιτήσεως γίνεται βάσει της εγγυήσεως».

IV — Η προδικαστική διαδικασία

12. Με απόφαση της 28ης Ιουνίου 2007, το Lunds tingsrätt υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα στο πλαίσιο εκδικάσεως αγωγής που άσκησε ο οργανισμός εγγυήσεως κατά του Anders Holmqvist:

«1) Έχει το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 […] την έννοια ότι, προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια επιχείρηση δραστηριοποιείται στο έδαφος ορισμένου κράτους μέλους, απαιτείται όπως η επιχείρηση έχει υποκατάστημα ή μόνιμη εγκατάσταση εντός του κράτους μέλους;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, ποιες προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται προκειμένου να θεωρηθεί ότι μια επιχείρηση δραστηριοποιείται σε πλείονα του ενός κράτη μέλη;

3) Αν θεωρηθεί ότι η εταιρία δραστηριοποιείται στο έδαφος πλειόνων του ενός κρατών μελών και ένας εργαζόμενος εργάζεται για την εταιρία σε πλείονα του ενός από αυτά τα κράτη μέλη, σύμφωνα με ποια κριτήρια προσδιορίζεται ο τόπος όπου ασκείται συνήθως η εργασία;

4) Έχει το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 […] άμεσο αποτέλεσμα;»

13. Το ενάγον και ο εναγόμενος στο πλαίσιο της διαφοράς που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Ιταλική, η Ολλανδική, η

Ελληνική και η Σουηδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή κατέθεσαν παρατηρήσεις εντός της τασσόμενης από το άρθρο 20 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμίας.

14. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 16ης Απριλίου 2008, παρέστησαν προκειμένου να εκθέσουν προφορικά τους ισχυρισμούς τους ο εκπρόσωπος του A. Holmqvist, καθώς και οι εκπρόσωποι της Ιταλικής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως καθώς και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

V — Το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

15. Με το πρώτο ερώτημά του, το εθνικό δικαστήριο διατυπώνει τις επιφυλάξεις του σε σχέση με το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8α της οδηγίας 80/987. Η ανωτέρω κοινοτική διάταξη περιλαμβάνει έναν κανόνα αρμοδιότητας για τον καθορισμό του κράτους το οποίο έχει την ευθύνη να εγγυηθεί την καταβολή των μισθών, στην περίπτωση που υπάρχουν «δραστηριότητες στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών».

16. Εν ολίγοις, το Lunds tingsrätt ερωτά πότε υφίσταται διασυνοριακή δραστηριότητα κατά την έννοια του ως άνω άρθρου 8α ενώ, με το δεύτερο ερώτημά του, ζητεί τους σχετικούς ερμηνευτικούς κανόνες.

17. Τα δύο προδικαστικά ερωτήματα συνδέονται αναπόσπαστα μεταξύ τους, δεδομένου ότι η απάντηση στο δεύτερο είναι αναγκαία για την απάντηση στο πρώτο, λόγος για τον οποίον φρονώ ότι πρέπει να εξεταστούν από κοινού.

18. Οι απόψεις που διατύπωσαν οι κυβερνήσεις οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο πλαίσιο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής, η Επιτροπή και ο εναγόμενος της κύριας δίκης συμπίπτουν ως προς το ότι ο εργοδότης *δεν* ανέπτυσσε δραστηριότητα σε τουλάχιστον δύο κράτη μέλη.

19. Επικαλούμενη τις αποφάσεις Mosbaek και Everson και Barrass, η Ιταλική Κυβέρνηση επισημαίνει τη σημασία των δεσμών που η αφερέγγυα εταιρία έχει δημιουργήσει με ένα κράτος κατά τρόπο ώστε, οσάκις έχει εμπορική παρουσία σε επαρκώς σταθερή βάση σε άλλο κράτος μέλος με το οποίο διατηρεί ορισμένες επαφές (όπως είναι π.χ. η καταβολή των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων της), να πρέπει να θεωρείται ότι αναπτύσσει διασυνοριακή δραστηριότητα. Παρεμφερείς είναι οι απόψεις της Ολλανδικής και της Ελληνικής Κυβερνήσεως καθώς και της Επιτροπής και του Anders Holmqvist. Το Ηνωμένο Βασίλειο προτάσσει παρεμφερή επιχειρήματα, πλην όμως τα διατυπώνει με αντίστροφη συλλογιστική, δεδομένου ότι αποκλείει την ύπαρξη δραστηριότητας σε

πλείονα κράτη μέλη για τον λόγο και μόνον ότι ένας εργαζόμενος υποχρεούται να μετακινείται από ένα κράτος σε άλλο προκειμένου να εκτελέσει τις συμβατικές υποχρεώσεις του. Άπαντες συγκλίνουν στην άποψη ότι δεν απαιτείται η ύπαρξη μόνιμης εγκαταστάσεως σε άλλο κράτος μέλος για την παραδοχή ότι υφίσταται διασυνοριακή κατάσταση, δεδομένου ότι επαρκεί συναφώς η εμπορική παρουσία ορισμένου βαθμού.

20. Η Σουηδική Κυβέρνηση και το ενάγον της κύριας δίκης υποστηρίζουν ότι το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 δεν απαιτεί, για την εφαρμογή του, τη δημιουργία μόνιμου γραφείου σε άλλο κράτος μέλος. Εντούτοις, η Σουηδική Κυβέρνηση δεν παρέχει ερμηνευτικά στοιχεία τα οποία να διευκρινίζουν σε ποιες περιπτώσεις οι δραστηριότητες πρέπει να θεωρούνται ότι πραγματοποιούνται σε πλείονα κράτη, φρονεί δε ότι αρκεί συναφώς το γεγονός ότι ο εργαζόμενος ασκεί συνήθως τη δραστηριότητά του σε ένα από τα κράτη αυτά. Εκ παραλλήλου, το ενάγον της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι, στην περίπτωση που ένα πρόσωπο εργάζεται για λογαριασμό του εργοδότη του σε διάφορα κράτη μέλη, είναι εύλογο να θεωρείται ότι η εν λόγω εργασία πραγματοποιείται στο κράτος στο οποίο ασκείται η πλέον σημαντική δραστηριότητα σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο της κύριας δίκης, η δραστηριότητα αυτή ασκούνταν εκτός Σουηδίας.

21. Στα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί απάντηση βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου και, ειδικότερα, των ανωτέρω αποφάσεων Mosbaek και Everson και Barrass, που χαράσσουν την οδό για την εξεύρεση λύσεως, απομακρύνοντας οποιαδήποτε αβεβαιότητα σε σχέση με το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987.

22. Αντικείμενο της αποφάσεως Mosbaek ήταν η περίπτωση μιας γυναίκας η οποία εργαζόταν στη Δανία, τη Νορβηγία, τη Σουηδία, τη Φινλανδία και τη Γερμανία ως εμπορικός αντιπρόσωπος της Colorgen, βρετανικής εταιρίας εδρεύουσας στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η εν λόγω εταιρία δεν ήταν εγκατεστημένη ούτε είχε καταχωριστεί στα μητρώα εταιριών της Δανίας. Ομοίως, δεν είχε καμία σχέση με τη δανική διοίκηση από φορολογικής ή κοινωνικοασφαλιστικής απόψεως. Όταν η Colorgen κηρύχθηκε σε πτώχευση και οι εργαζόμενοι που απασχολούσε απολύθηκαν, η S. Mosbaek, με την ιδιότητα της εργαζομένης, ανήγγειλε τις μισθολογικές απαιτήσεις της στον δανικό οργανισμό εγγυήσεως βάσει της δανικής νομοθεσίας. Ο οργανισμός αρνήθηκε να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της με το αιτιολογικό ότι αρμόδιος προς τούτο ήταν ο οργανισμός εγγυήσεως του κράτους της έδρας του εργοδότη. Η S. Mosbaek προσέβαλε με αγωγή την απόφαση αυτή, στο πλαίσιο εκδικάσεως της οποίας το Δικαστήριο εξέδωσε προδικαστική απόφαση η οποία δέχθηκε την άποψη του δανικού οργανισμού.

23. Από την απόφαση Mosbaek συνάγονται τρεις σημαντικές συνέπειες. Πρώτον, το Δικαστήριο, στηριζόμενο στον σκοπό της οδηγίας 80/987, έκρινε ότι η ratio της επίμαχης ρυθμίσεως επέβαλε τον προσδιορισμό του οργανισμού εγγυήσεως του κράτους στο έδαφος του οποίου «είτε αποφασίστηκε η κίνηση διαδικασίας συλλογικής ικανοποιήσεως των πιστωτών, είτε διαπιστώθηκε ότι η επιχείρηση ή η εγκατάσταση του εργοδότη έχει κλείσει οριστικά» [13]. Ως εκ τούτου, η τυπική πράξη κινήσεως της διαδικασίας συλλογικής ικανοποιήσεως των πιστωτών, ιδίως στην περίπτωση που η επιχείρηση παρουσιάζει διασυνοριακά στοι-

13 — Απόφαση Mosbaek, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 20.

χεία, υποδεικνύει με σαφήνεια τον τρόπο καθορισμού του τόπου όπου μπορούν να ασκηθούν τα δικαιώματα που προστατεύει η οδηγία 80/987, σε αυτή δε την κατεύθυνση κινούνται και οι κανόνες αρμοδιότητας που προβλέπουν τα κοινοτικά νομοθετήματα σε σχέση με τις διαδικασίες πτωχεύσεως με κοινοτική διάσταση που οδηγούν επίσης στον προσδιορισμό του κράτους του αρμόδιου οργανισμού εγγυήσεως καταβολής των μισθών [14].

24. Δεύτερον, η απόφαση Mosbaek προσέθεσε ορισμένα ακόμη κριτήρια στην περίπτωση που ο εργοδότης είχε στενότερους δεσμούς με άλλο κράτος μέλος και επιβεβαίωσε ότι «αρμόδιος για την ικανοποίηση των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών [είναι] ο οργανισμός εγγυήσεως που εισέπραξε ή τουλάχιστον έπρεπε να εισπράξει τις εισφορές του αφερέγγυου εργοδότη» [15]. Με τον τρόπο αυτόν, το Δικαστήριο άφησε ανοιχτό το ενδεχόμενο ενός δεύτερου κανόνα αρμοδιότητας στηριζόμενου στον *λήπτη των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών* τις οποίες καταβάλλουν οι επιχειρήσεις. Αν αποδεικνυόταν ότι τα ποσά αυτά είχαν καταβληθεί σε βρετανικό οργανισμό εγγυήσεως, ή, ακόμη και αν έπρεπε να έχουν καταβληθεί σε αυτόν, αλλά τούτο δεν συνέβη διότι ο εργοδότης απλώς δεν κατέβαλλε τα ποσά των εισφορών, θα ήταν εύλογο το να ικανοποιήσει ο βρετανικός οργανισμός τις μεταγενέστερες μισθολογικές απαιτήσεις.

25. Τρίτον, η απόφαση Mosbaek διευκρίνισε ότι η οδηγία «θέλησε, σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, την παρέμβαση του οργανισμού εγγυήσεως ενός μόνον κράτους μέλους, και τούτο για να αποτραπούν ανώφελες εμπλοκές των εθνικών συστημάτων και, ειδικότερα, η δημιουργία καταστάσεων όπου ο εργαζόμενος θα μπορούσε να αξιώσει την υπαγωγή του στις ευεργετικές διατάξεις της οδηγίας εντός περισσοτέρων του ενός κρατών μελών» [16] από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η αρμοδιότητα για την ικανοποίηση των εγγυημένων απαιτήσεων έχει αποκλειστικό χαρακτήρα, δεδομένου ότι μόνον ένας οργανισμός εγγυήσεως φέρει την ευθύνη να εφαρμόσει την οδηγία 80/987 [17].

26. Εν κατακλείδι, κατά την απόφαση Mosbaek, το γεγονός ότι μία αφερέγγυα επιχείρηση δραστηριοποιούνταν σε άλλα κράτη μέλη μέσω εκπροσώπου δεν αποτελεί επαρκώς σημαντικό στοιχείο για τη δημιουργία διασυνοριακού δεσμού. Τούτο ισχύει, κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση κατά την οποία η διαδικασία της συλλογικής ικανοποιήσεως των μισθωτών κινήθηκε στο κράτος της έδρας της επιχειρήσεως, οι δε

14 — Είναι προφανές ότι αναφέρομαι στον κανονισμό (ΕΚ) 1346/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (ΕΕ L 160, σ. 1), του οποίου το άρθρο 3, το οποίο αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία, εισάγει ως γενικό κανόνα ότι αρμόδια είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους «στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του οφειλέτη». Πρέπει να υπομνηθεί ότι η απόφαση Mosbaek εξεδόθη πριν από την έναρξη ισχύος του κανονισμού 1346/2006, ήτοι σε μία εποχή κατά την οποία υφίστατο πλειάδα διμερών διεθνών συμβάσεων συναφθεισών μεταξύ διαφόρων κρατών μελών, δεδομένου ότι η ευρωπαϊκή σύμβαση για ορισμένες διεθνείς πλευρές της πτωχεύσεως, που αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγματεύσεως στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης και ετέθη προς υπογραφή στην Κωνσταντινούπολη στις 5 Ιουνίου 1990, ουδέποτε τέθηκε σε ισχύ.

15 — Απόφαση Mosbaek, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 24.

16 — Απόφαση Mosbaek, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 26.

17 — Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, μετά τη μεταρρύθμιση του 2002, η οδηγία 80/987 τροποποίησε αυτή την παράμετρο της αποφάσεως Mosbaek, δεδομένου ότι το άρθρο 8α, με την εισαγωγή ενός μηχανισμού ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων διοικητικών αρχών, αναγνώρισε την κατανομή αρμοδιότητας μεταξύ των διαφόρων εθνικών οργανισμών εγγυήσεως. Ωστόσο, μία τέτοια τροποποίηση θα απαιτούσε μία σαφέστερη και πιο πανηγυρική διατύπωση εκ μέρους του νομοθέτη. Ούτε η αιτιολογική έκθεση της Επιτροπής που συνοδεύει την πρότασή της ούτε το περιεχόμενο των κοινοβουλευτικών συζητήσεων ούτε οι αιτιολογικές σκέψεις του κειμένου που τελικά εγκρίθηκε δεν υποδηλώνουν την πολιτική βούληση να δημιουργηθεί ένα μοντέλο εγγυήσεως των μισθών το οποίο να χαρακτηρίζεται από την κατανομή αρμοδιοτήτων.

εισφορές καταβλήθηκαν, ή έπρεπε να έχουν καταβληθεί, υπέρ του οργανισμού εγγυήσεως του κράτους αυτού.

27. Αντικείμενο της αποφάσεως Mosbæk ήσαν καταστάσεις στις οποίες δεν υπήρχε μόνιμη εμπορική παρουσία σε άλλο κράτος μέλος, ενώ αντικείμενο της αποφάσεως Everson και Barrass ήταν η εξέταση της αντίστροφης καταστάσεως, ήτοι της καταστάσεως μιας εταιρίας εγκατεστημένης στην Ιρλανδία που διέθετε υποκατάστημα στο Ηνωμένο Βασίλειο, χώρα στην οποία είχε προσλάβει 200 εργαζομένους που κατέβαλλαν τις κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές τους στις βρετανικές αρχές. Εν αντιθέσει προς την υπόθεση Mosbaek, στην οποία «ο […] εργοδότης δεν διέθετε καμία εγκατάσταση στο έδαφος του κράτους μέλους εντός του οποίου ασκούσε τη δραστηριότητά του ο μισθωτός» [18], στην υπόθεση Everson και Barrass «ο εργοδότης ήταν εγκατεστημένος στο έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου, δεδομένου ότι διέθετε υποκατάστημα στο Avonmouth, στο οποίο απασχολούνταν άνω των 200 μισθωτών, μεταξύ των οποίων και οι ενάγοντες της κύριας δίκης» [19]. Στηριζόμενο στα ανωτέρω, το Δικαστήριο έκρινε ότι αρμόδιος οργανισμός για την ικανοποίηση των μισθολογικών απαιτήσεων των εργαζομένων είναι ο οργανισμός «του κράτους στο έδαφος του οποίου ασκούσαν τη μισθωτή δραστηριότητά τους» [20].

28. Όπως εξήγησα με τις προτάσεις μου επί της υποθέσεως Everson και Barrass, δεν μπορεί να συγκριθεί η παρουσία μιας βρετανικής εταιρίας στη Δανία, η οποία περιορίζεται σε ένα μισθωμένο γραφείο και μία υπάλληλο, προς ένα υποκατάστημα που απασχολεί 200 εργαζομένους και το οποίο έχει ανοίξει σε κράτος μέλος μία εταιρία η οποία έχει συσταθεί και έχει την καταστατική έδρα της σε άλλο κράτος μέλος [21]. Η διαφορετική μεταχείριση αυτών των δύο περιπτώσεων καθίσταται ακόμη πιο σαφής όταν αναλυθεί η κατάσταση του εργαζομένου που είναι, σε τελευταία ανάλυση, αυτός τον οποίον σκοπεί να προστατεύσει η οδηγία 80/987.

29. Η τελολογική ερμηνεία αποτελεί τον πλέον σημαντικό ερμηνευτικό κανόνα τον οποίον χρησιμοποιεί το Δικαστήριο. Οι σκοποί που επιδιώκει μία ρύθμιση εξυπηρετούν την ερμηνεία των διατάξεών της. Έτσι, η οδηγία 80/987, όπως ακριβώς και η τροποποιητική οδηγία του 2002, είναι σαφής στο σημείο αυτό, δεδομένου ότι αμφότερες σκοπούν «να κατοχυρωθεί νομικώς η θέση των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας επιχειρήσεων που ασκούν τις δραστηριότητές τους σε πλείονα κράτη μέλη και για να εδραιωθούν τα δικαιώματα των εργαζομένων» [22].

30. Βάσει της ανωτέρω συλλογιστικής, που ενέπνευσε επίσης το Δικαστήριο στην απόφαση που εξέδωσε επί των υποθέσεων Mosbaek και Everson και Barrass, προτείνω να δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα και, λαμβανομένων υπόψη των

18 — Απόφαση προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 3, σκέψη 23.
19 — Όπ.π., σκέψη 23.
20 — Όπ.π., σκέψη 24.

21 — Προτάσεις προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 3, σημείο 23.
22 — Ολόκληρη η έβδομη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2002/74 καθιστά σαφείς τις προθέσεις του νομοθέτη στο πεδίο αυτό: «Για να κατοχυρωθεί νομικώς η θέση των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας επιχειρήσεων που ασκούν τις δραστηριότητές τους σε πλείονα κράτη μέλη και για να εδραιωθούν τα δικαιώματα των εργαζομένων κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, είναι αναγκαίο να εισαχθούν διατάξεις που θα καθορίζουν ρητά τον οργανισμό που θα είναι αρμόδιος για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών στις περιπτώσεις αυτές και που θα θέτουν ως στόχο της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων διοικητικών υπηρεσιών των κρατών μελών την ταχύτερη δυνατή πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των εργαζομένων […]».

πραγματικών περιστατικών της διαφοράς που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης, φρονώ ότι μία μεταφορική επιχείρηση της οποίας οι εργαζόμενοι πραγματοποιούν εργασίες φορτώσεως και εκφορτώσεως σε άλλα κράτη μέλη, στα οποία η επιχείρηση αυτή δεν διαθέτει μόνιμη εμπορική παρουσία, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιχείρηση «με δραστηριότητες στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών» κατά την έννοια του άρθρου 8α της οδηγίας 80/987.

31. Προς επίρρωση της απόψεως αυτής, μπορούν να προβληθούν τρία ισχυρά επιχειρήματα:

32. Πρώτον, η νομολογία επιβεβαίωσε ότι εκπροσώπηση όπως αυτή που είχε αναλάβει η S. Mosbaek δεν αποτελούσε «δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος». Αντιθέτως, τούτο συμβαίνει στην περίπτωση εταιρίας που έχει συσταθεί σε άλλο κράτος μέλος και απασχολεί μεγάλο αριθμό υπαλλήλων, όπως στην περίπτωση της υποθέσεως Everson και Barrass. Αμφότερες οι αποφάσεις αυτές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το Δικαστήριο απαιτεί την ύπαρξη εμπορικής *παρουσίας* που σκοπεί να είναι *μόνιμη* [23]. Οσάκις αναφέρομαι στην παρουσία, εννοώ με τον όρο αυτόν μία υποδομή που περιλαμβάνει ανθρώπινο δυναμικό και υλικά μέσα. Δεν θα αρκούσε η μίσθωση γραφείου και η πρόσληψη αντιπροσώπου, όπως τούτο συνέβη στην υπόθεση Mosbaek. Η μνεία της μονιμότητας υποδηλώνει διάρκεια στον χρόνο, συνδυασμένη με τη σταθερή βούληση να διατηρηθεί η παρουσία στο έδαφος άλλου κράτους μέλους.

33. Δεύτερον, το Δικαστήριο επέδειξε την ίδια σύνεση κατά τη στάθμιση του ζητήματος αυτού στις υποθέσεις που αφορούν την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και την ελευθερία εγκαταστάσεως. Από της εκδόσεως της αποφάσεως Επιτροπή κατά Γερμανίας [24], ο ορισμός της εννοίας της «εγκαταστάσεως» διευρύνθηκε, δεδομένου ότι αναγνωρίστηκε ότι «επιχείρηση άλλου κράτους μέλους, η οποία ασκεί δραστηριότητα κατά τρόπο μόνιμο στο εν λόγω κράτος μέλος, υπάγεται στις διατάξεις της Συνθήκης περί του δικαιώματος εγκαταστάσεως, και αυτό έστω και αν η σχετική δραστηριότητα της επιχειρήσεως δεν ασκείται μέσω υποκαταστήματος ή πρακτορείου, αλλά μέσω απλού γραφείου, το οποίο διευθύνεται από το δικό της προσωπικό ή από ανεξάρτητο πρόσωπο, στο οποίο όμως έχει δοθεί η εντολή να ενεργεί γι' αυτή κατά τρόπο μόνιμο όπως θα έπραττε ένα πρακτορείο» [25]. Αυτή η διεύρυνση της εννοίας, προκειμένου να καταλαμβάνει τομείς στους οποίους δεν επιβάλλεται μία stricto sensu παρουσία,

23 — Οι όροι *παρουσία* και *μονιμότητα* είναι, κατά την άποψή μου, οι πλέον ενδεδειγμένοι για να διευκρινίσουν το είδος της δραστηριότητας που ενεργοποιεί την εφαρμογή του άρθρου 8α της οδηγίας 80/987. Αυτή την ερμηνεία έδωσε και η Επιτροπή με την αρχική μεταρρυθμιστική πρότασή της του 2001, ορίζοντας την κατάσταση ως αυτή ενός «[εργοδότη] [...] [που] διαθέτει επαρκώς σταθερή επιχειρηματική παρουσία» (σ. 10 της προτάσεως οδηγίας, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 10).

24 — Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 1986, 205/84 (Συλλογή 1986, σ. 3755).

25 — Όπ.π., σκέψη 21.

συνεπάγεται την αναγνώριση αυτής της ενδιάμεσης καταστάσεως στην οποία μία επιχείρηση μπορεί να δραστηριοποιείται σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να είναι υποχρεωμένη να αποδεχτεί έναν ανελαστικό ορισμό τη εννοίας της μονιμότητας [26].

34. Τρίτον, η νομολογία επιδεικνύει επίσης ιδιαίτερη μέριμνα για την επαγγελματική κατάσταση των εργαζομένων που επικαλούνται τα δικαιώματά τους. Η ευαισθησία αυτή είναι ιδιαιτέρως έντονη στις υποθέσεις που αφορούν τις εγγυήσεις καταβολής μισθών, δεν είναι δε τυχαίο ότι προσέδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στον τόπο καταβολής των κοινωνικοασφαλιστικών εισφορών ή στο «κοινωνικό και γλωσσικό περιβάλλον» που είναι οικείο στους εργαζομένους, κατά την αναζήτηση ενός δεσμού με άλλο κράτος μέλος.

35. Βάσει των ανωτέρω, το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 θα πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μία επιχείρηση έχει «δραστηριότητα στο έδαφος δύο τουλάχιστον κρατών μελών» οσάκις διαθέτει μόνιμη εμπορική παρουσία στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Προκειμένου να εκτιμηθεί η ύπαρξη διασυνοριακού δεσμού, η νομολογία προτείνει δύο κριτήρια: αφενός, την υποδομή σε ανθρώπινο δυναμικό και υλικά μέσα των οποίων σκοπείται να γίνεται χρήση σε μόνιμη βάση και, αφετέρου, τον κοινωνικό και γλωσσικό δεσμό των εργαζομένων που προβάλλουν τις απαιτήσεις τους ενώπιον του οργανισμού εγγυήσεως. Αμφότερα τα κριτήρια προϋποθέτουν την απομάκρυνση από την έννοια της «εγκαταστάσεως» που καθιέρωσε η νομολογία, δεδομένου ότι πρέπει να ληφθεί υπόψη ο κοινωνικοεργασιακός παράγοντας, του οποίου η προστασία αποτελεί το πρώτο μέλημα της οδηγίας 80/987. Εντούτοις, όπως προελέχθη, η δυναμική της νομολογίας κατά την ερμηνεία του άρθρου 43 ΕΚ αποτελεί ερμηνευτικό εργαλείο.

36. Ένας άλλος παράγων που δικαιολογεί στην παρούσα υπόθεση την απομάκρυνση από την κοινοτική έννοια της εγκαταστάσεως είναι οι νομοπαρασκευαστικές εργασίες της μεταρρυθμίσεως που επέφερε η οδηγία 2002/74. Στο αρχικό κείμενο της προτάσεως της Επιτροπής, το νυν άρθρο 8α ανέφερε τις επιχειρήσεις που διαθέτουν «μία *εγκατάσταση* στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών». Το κείμενο τροποποιήθηκε στη συνέχεια προκειμένου να λάβει τη σημερινή μορφή του που κάνει λόγο για επιχειρήσεις με «*δραστηριότητες*» στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών.

37. Έτσι, η θέση της επιχειρήσεως Jörgen Nilsson Akeri och Spedition AB πρέπει να εκτιμηθεί βάσει των ανωτέρω κανόνων. Από τη διάταξη περί παραπομπής συνάγεται ότι η εταιρία αυτή δεν έχει μόνιμη αντιπροσωπεία σε άλλο κράτος μέλος, υπό την επιφύλαξη του γεγονότος ότι οι δραστηριότητές της, λόγω της φύσεως της μεταφοράς εμπορευμάτων,

26 — Αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1984, 107/83, Klopp (Συλλογή 1984, σ. 2971, σκέψη 19), της 10ης Ιουλίου 1986, 79/85, Segers (Συλλογή 1986, σ. 2375, σκέψη 16), της 28ης Ιανουαρίου 1986, 270/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1986, σ. 273, σκέψη 14), της 12ης Φεβρουαρίου 1987, 221/85, Επιτροπή κατά Βελγίου (Συλλογή 1987, σ. 719, σκέψη 10), και της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard (Συλλογή 1995, σ. I-4165). Μία εξέλιξη που κορυφώθηκε με την απόφαση της 9ης Μαρτίου 1999, C-212/97, Centros (Συλλογή 1999, σ. I-1459). Ομοίως, φρονώ ότι είναι κρίσιμος ο ορισμός της εννοίας της «εγκαταστάσεως» που έδωσε ο προπαρατεθείς κανονισμός 1346/2000, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας, με το άρθρο του 2, στοιχείο η΄, βάσει του οποίου ως εγκατάσταση «νοείται ο τόπος όπου ο οφειλέτης ασκεί οιαδήποτε μη προσωρινή οικονομική δραστηριότητα, στην οποία χρησιμοποιεί τον ανθρώπινο παράγοντα, αλλά και περιουσιακά στοιχεία». Βλ., Edwards, V., «Secondary Establishment of Companies — The Case Law of the Court of Justice», *Yearbook of European Law*, τεύχος 18, 1998, και Sánchez Lorenzo, S., «Comentario a la sentencia Centros», *Anuario de Derecho Internacional Privado*, τεύχος 0, σ. 1145 επ.

είναι ουσιαστικά διασυνοριακές. Το γεγονός ότι η εταιρία αυτή δεν διαθέτει υποκατάστημα ή πρακτορείο σε άλλο κράτος μέλος, στο οποίο έρχεται να προστεθεί η επαγγελματική κατάσταση των εργαζομένων της, η οποία, στην περίπτωση του A. Holmqvist, συνδέεται από κοινωνικής και οικονομικής απόψεως προς το σουηδικό έδαφος, με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν πρόκειται για επιχείρηση που ασκεί «δραστηριότητες σε τουλάχιστον δύο κράτη μέλη» κατά την έννοια του άρθρου 8α της οδηγίας 80/987.

38. Βάσει των ανωτέρω επιχειρημάτων, είναι προφανές ότι οι απαιτήσεις του A. Holmqvist σε σχέση με μη καταβληθέντες μισθούς πρέπει να προβληθούν ενώπιον του σουηδικού οργανισμού εγγυήσεως.

39. Φρονώ ότι αυτή είναι η απάντηση που πρέπει να δοθεί στα δύο πρώτα ερωτήματα του Lunds tingsrätt, αλλά και στο σύνολο της αιτήσεως για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα θα έπρεπε να εξεταστούν μόνο στην περίπτωση που η απάντηση στα προηγούμενα ερωτήματα είχε άλλο περιεχόμενο. Εντούτοις, για την περίπτωση που το Δικαστήριο δεν συνταχθεί με την άποψή μου, θα απαντήσω τα δύο τελευταία ερωτήματα του σουηδικού δικαστηρίου.

VI — Το τρίτο προδικαστικό ερώτημα

40. Στην περίπτωση που θεωρηθεί ότι η εν λόγω επιχείρηση ανέπτυσσε τις δραστηριότητές της σε πλείονα κράτη μέλη κατά την έννοια του άρθρου 8α της οδηγίας 80/987, το Lunds tingsrätt ερωτά βάσει ποιων κριτηρίων κατανέμεται η αρμοδιότητα σε κάποιον από τους εμπλεκόμενους οργανισμούς εγγυήσεως, δεδομένου ότι, μολονότι η οδηγία αναφέρει τον οργανισμό «του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου [οι εργαζόμενοι] ασκούν ή ασκούσαν συνήθως την εργασία τους», ζητεί από το Δικαστήριο έναν ακριβέστερο ορισμό του όρου αυτού.

41. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι ο ορισμός αυτός, αν και δεν επαναλαμβάνεται ρητώς στην οδηγία, υπάρχει αντιθέτως στην απόφαση Everson και Barrass με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι, αν «ο εργοδότης διαθέτει πλείονες εγκαταστάσεις σε διάφορα κράτη μέλη, πρέπει, προκειμένου να καθορισθεί ο αρμόδιος οργανισμός εγγυήσεως, να γίνεται αναφορά, ως συμπληρωματικό κριτήριο και λαμβανομένου υπόψη του κοινωνικού σκοπού της οδηγίας, στον τόπο ασκήσεως της δραστηριότητας των εργαζομένων. Πράγματι, ο τόπος αυτός αποτελεί, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, το κοινωνικό και γλωσσικό περιβάλλον το οποίο τους είναι οικείο».

42. Οι εν λόγω κυβερνήσεις εξαίρουν τη σημασία της τελευταίας παραγράφου της αποφάσεως Everson και Barrass, αναγνωρίζοντας ότι το κοινωνικοεργασιακό πλαίσιο του εργαζομένου αποτελεί, περισσότερο από αυτό του εργοδότη, το ουσιώδες στοιχείο που

παρέχει τη δυνατότητα να καθορισθεί ο αρμόδιος οργανισμός εγγυήσεως.

43. Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει παρεμφερή άποψη, αν και στηριζόμενη σε διαφορετική βάση. Από την εξέταση των κανόνων αρμοδιότητας του κοινοτικού δικαίου οδηγείται στη διατύπωση θέσεων υπέρ της προστασίας των εργαζομένων λαμβανομένου υπόψη του τόπου στον οποίο αυτοί εκπληρώνουν στην πράξη τις υποχρεώσεις τους, υπό την προϋπόθεση ότι αποτελεί το εγγύτερο εργασιακό περιβάλλον τους.

44. Το ενάγον της κύριας δίκης προτείνει να επιλεγεί ο τόπος στον οποίο ο εργαζόμενος ασκεί το πλέον σημαντικό μέρος των επαγγελματικών καθηκόντων του. Εν προκειμένω, τα καθήκοντα αυτά ασκούνταν εκτός του σουηδικού εδάφους ωστόσο δεν προτείνει κάποια εναλλακτική λύση παρέχουσα τη δυνατότητα στον A. Holmqvist να προβάλει τις απαιτήσεις του ενώπιον ενός και μόνον οργανισμού.

45. Εντούτοις, η Σουηδική Κυβέρνηση αντιτάσσει ότι η απάντηση πρέπει, σύμφωνα με τον σκοπό της οδηγίας, να δώσει προτεραιότητα στην προστασία του εργαζομένου και προτείνει να είναι αρμόδιος ο οργανισμός του κράτους στον οποίο ο εργαζόμενος έχει την κατοικία του.

46. Ο A. Holmqvist συντάσσεται με την άποψη ότι αρμόδιος είναι ο σουηδικός οργανισμός εγγυήσεως, δεδομένου ότι κάθε περίοδος εργασίας άρχιζε και ολοκληρωνόταν στη Σουηδία η εταιρία είχε παρουσία μόνο στη Σουηδία, οι εργαζόμενοι μισθοδοτούνταν στη Σουηδία, υπάγονταν στο σουηδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως και οι κρατήσεις από τον μισθό τους εισέρρεαν στο δημόσιο ταμείο αυτού του κράτους μέλους.

47. Η Επιτροπή, συνεπής προς την αρνητική απάντηση που προτείνει για τα δύο πρώτα προδικαστικά ερωτήματα, δεν διατυπώνει παρατηρήσεις σε σχέση με τα δύο τελευταία.

48. Διευκρίνισα ανωτέρω ότι το Δικαστήριο, με τη νομολογία του, απαρίθμησε τους λόγους βάσει των οποίων μπορεί να καθοριστεί, σε σχέση με την οδηγία 80/987, πότε μια επιχείρηση δραστηριοποιείται σε πλείονα κράτη μέλη. Παραπέμπω στη νομολογία αυτή προκειμένου να εξετάσω το τρίτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου.

49. Η απόφαση Everson και Barrass αποτελεί αφετηρία σημαντικών σκέψεων. Έχω ήδη αναφέρει τη σκέψη της 22, με την οποία το Δικαστήριο επιβεβαίωσε ότι ο τόπος δραστηριότητας των εργαζομένων αποτελεί συνδετικό στοιχείο. Εντούτοις, πρέπει να τονιστεί ότι, με την ίδια σκέψη, το Δικαστήριο προσέθεσε ότι ο τόπος αυτός «αποτελεί, *στην πλειονότητα των περιπτώσεων,* το κοινωνικό και γλωσσικό περιβάλλον το

οποίο τους είναι οικείο» [27]. Επισημαίνω το σημείο αυτό διότι με τον τρόπο αυτόν μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι το Δικαστήριο δέχεται ότι υπάρχουν ενδεχομένως και άλλα στοιχεία συνδέσεως που καθορίζουν τον τρόπο κατανομής της αρμοδιότητας.

50. Για την επεξεργασία των κριτηρίων αυτών, πρέπει να εξεταστούν οι κανόνες που διέπουν τη διεθνή δικαιοδοσία όπως αυτοί ισχύουν σήμερα στο κοινοτικό δίκαιο [28]. Βεβαίως, δεν πρόκειται για ζήτημα δικαιοδοτικού χαρακτήρα, δεδομένου ότι οι επιφυλάξεις που ανακύπτουν εν προκειμένω αφορούν μία διοικητική αρχή. Εντούτοις, δεδομένου ότι υπάρχουν κανόνες που διέπουν τη δικαιοδοσία στον τομέα του εργατικού δικαίου, ιδίως όσον αφορά την επιλογή του δικαστηρίου σε διαφορές που αφορούν συμβάσεις εργασίας, ο έλεγχος πρέπει να αρχίσει από τις διατάξεις αυτές.

51. Ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις [29], καθιερώνει, με το άρθρο του 19, μία ειδική δικαιοδοσία σε σχέση με τις ατομικές συμβάσεις εργασίας. Στο πνεύμα της προστασίας του εργαζομένου που διέπει την οδηγία 80/987, η διάταξη αυτή παρέχει τη δυνατότητα στον εργαζόμενο που έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος να εναχθεί «ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους όπου έχει την κατοικία του» ή, διαζευκτικά, σε άλλο κράτος μέλος. Θεσπίζεται με τον τρόπο αυτόν το *forum loci laboris*, ωστόσο κατά τρόπο συμπληρωματικό σε σχέση με τα δύο άλλα: το δικαστήριο του τόπου στον οποίο ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του ή, αν ο εργαζόμενος δεν εκτελεί την εργασία του στην ίδια πάντα χώρα, «ενώπιον των δικαστηρίων στην περιφέρεια του οποίου είναι ή ήταν εγκατεστημένη η επιχείρηση που τον προσέλαβε» [30].

52. Εν αντιθέσει προς το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987, το οποίο δεν προβλέπει παρά ένα μόνο αρμόδιο δικαστήριο, ο κανονισμός 44/2001 παρέχει πλειάδα δυνατοτήτων, έχοντας ωστόσο ως πρώτιστο σκοπό την προστασία του ασθενεστέρου μέρους, ήτοι εν προκειμένω του εργαζομένου [31].

53. Η οδηγία 96/71/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την απόσπαση εργαζομένων στο πλαίσιο

27 — Η υπογράμμιση δική μου.

28 — Η Ολλανδική Κυβέρνηση και ο A. Holmqvist συμμερίζονται επίσης την ανάλυση αυτή.

29 — Κανονισμός της 22ας Δεκεμβρίου 2000 (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

30 — Βλ., συναφώς, Polak, M.V., «Jurisdiction and Choice-of-Law Aspects of Employment Contracts», Meeusen, J., Pertegás, M., και Straetmans, G. (εκδότες), *Enforcement of International Contracts in the European Union. Convergence and divergence between Brussels I and Rome I*, Intersentia, Αμβέρσα-Οξφόρδη-Νέα Υόρκη, 2004, σ. 326 έως 331.

31 — Τούτο συνάδει με τη δέκατη τρίτη σκέψη του κανονισμού που διαλαμβάνει τα εξής: «Στις συμβάσεις [...] εργασίας [...] είναι σκόπιμο να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας». Κατ' ουσίαν, όπως γράφουν οι Virgós Soriano, M., και Garcimartín Alférez, F. J., *Derecho procesal civil internacional*, 2η έκδοση, Civitas, Μαδρίτη, 2007, σ. 113, η ratio αυτού του συνδετικού στοιχείου σκοπεί σαφώς όπως «τα δικαστήρια του τόπου στον οποίο ο εργαζόμενος ασκεί τη δραστηριότητά του [είναι] κατ' αρχήν πλησίον του εργαζόμενου και, στον βαθμό αυτό, όπως τα έξοδα για την πρόσβασή του στην παροχή δικαστικής προστασίας [είναι μειωμένα]». Είναι επίσης σημαντικό το γεγονός ότι ο κανονισμός 44/2001, εν αντιθέσει προς την προϊσχύσασα νομοθεσία, ήτοι τη Σύμβαση των Βρυξελλών, περιλαμβάνει ένα ειδικό τμήμα το οποίο αφορά τη ρύθμιση των ιδιαιτεροτήτων που ανακύπτουν στο πλαίσιο του διεθνούς εργατικού δικαίου.

παροχής υπηρεσιών [32], κινείται στην ίδια κατεύθυνση το άρθρο της 6 παρέχει στον εργαζόμενο τη δυνατότητα να εγείρει αγωγή «στο κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου ο εργαζόμενος είναι ή ήταν αποσπασμένος, υπό την επιφύλαξη, ενδεχομένως, του δικαιώματος εγέρσεως αγωγής, σύμφωνα με τις υφιστάμενες διεθνείς συμβάσεις περί δικαστικής αρμοδιότητας, σε άλλο κράτος». Η παραπομπή αυτή εκφράζει την ανάγκη όπως ο εργαζόμενος έχει πρόσβαση στα δικαστήρια της χώρας που κατά την άποψή του καλύπτουν με τον πλέον πρόσφορο τρόπο τις ανάγκες του. Εν κατακλείδι, το ζητούμενο είναι να μειωθεί η απόσταση μεταξύ του δικαστηρίου και του ενάγοντος [33].

54. Μία ταχεία επισκόπηση των κανόνων σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο παρέχει εργαλεία εκπληκτικής ομοιότητας. Όπως και στην περίπτωση του κανονισμού 44/2001, το άρθρο 6 της Συμβάσεως της Ρώμης [34] περιλαμβάνει έναν εναλλακτικό κανόνα για τη διευθέτηση διαφορών προκειμένου, σε περίπτωση που τα μέρη δεν έχουν προβεί σε επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου, η σύμβαση εργασίας να διέπεται από το δίκαιο του κράτους στο οποίο ο εργαζόμενος ασκεί συνήθως τις επαγγελματικές δραστηριότητές του. Αν δεν υπάρχει μόνιμη παρουσία σε ένα μόνον κράτος, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας «στην οποία βρίσκεται η εγκατάσταση που προσέλαβε τον εργαζόμενο, εκτός και αν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση εργασίας έχει στενότερους δεσμούς με μία άλλη χώρα, οπότε εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας αυτής» [35].

55. Όπως προελέχθη, τα νομοθετήματα που περιλαμβάνουν κανόνες για τον καθορισμό της αρμοδιότητας ή του εφαρμοστέου δικαίου και αφορούν ειδικώς τη σύμβαση εργασίας επιδιώκουν την επίτευξη ισορροπίας μεταξύ του συνδετικού στοιχείου και της προστασίας των μισθωτών και παρέχουν προς τούτο διάφορες επιλογές, έχοντας ωστόσο έναν κοινό σκοπό, ήτοι τον σκοπό της ευχερέστερης προσβάσεως του εργαζομένου στη δικαιοσύνη, παρέχοντας τη δυνατότητα να επικαλεστεί το δίκαιο που είναι εγγύτερο στη νομική και προσωπική κατάστασή του. Η διατύπωση του άρθρου 6 της Συμβάσεως της Ρώμης, που κάνει λόγο για τη σύμβαση εργασίας που «παρουσιάζει τους στενότερους δεσμούς» με μια άλλη χώρα, είναι ενδεχομένως σαφέστερη [36]. Τέτοια συνδετικά στοιχεία με συγκεκριμένο έδαφος μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημείο αναφοράς προκειμένου να εξευρεθεί το περιβάλλον που μπορεί να εγγυηθεί την έννομη προστασία του εργαζομένου.

32 — Οδηγία της 16ης Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 18, σ. 1).

33 — Οι Sánchez Lorenzo, S., και Fernández Rozas, J.C., *Derecho Internacional Privado*, 3η έκδοση, Civitas, Μαδρίτη, σ. 480-481, επισήμαναν τον κοινό σκοπό της οδηγίας αυτής και των λοιπών κοινοτικών διατάξεων περί δικαιοδοσίας.

34 — Σύμβαση της Ρώμης σχετικά με τον νόμο που εφαρμόζεται στις συμβατικές υποχρεώσεις, η οποία έχει ανοιχθεί για υπογραφή στη Ρώμη την 19η Ιουνίου 1980 (JO L 266, σ. 1).

35 — Πρέπει να τονιστεί ότι η πρόταση κανονισμού για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι), που επεξεργάστηκε η Επιτροπή και το οποίο επί του παρόντος βρίσκεται στο στάδιο της διαβουλεύσεως με το Κοινοβούλιο, προσαρμόζει τη Σύμβαση της Ρώμης προκειμένου να ληφθεί υπόψη η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου […] και η ευρεία ερμηνεία του συνήθους τόπου εργασίας (πρόταση της Επιτροπής, COM(2005) 650 τελικό, σ. 7). Το πλαίσιο και οι τυχόν συνέπειες που θα επιφέρει η τροποποίηση του κειμένου αναλύονται από τον Venturi, P., «Alcune osservazioni sui contratti individuali di lavoro nella proposta di regolamento "Roma I"», Franzina, P. (εκδότης), *La legge applicabile ai contratti nella proposta di regolamento «Roma I»*, CEDAM, Μιλάνο, 2006, σ. 65-74. Βλ., σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 6, βάσει της εθνικής νομολογίας, Plender, R., και Wilderspin, M., *The European Contracts Convention. The Rome Convention on the Law Aplicable to Contractual Obligations*, 3η έκδοση, Sweet & Maxwell, Λονδίνο, 2008, σ. 169-171.

36 — Το Δικαστήριο δεν είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει το άρθρο 6 της Συμβάσεως της Ρώμης, δεδομένου ότι, ως γνωστόν, κατά τα δεκαεπτά έτη ισχύος της δεν υποβλήθηκε αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως με αντικείμενο τη Σύμβαση της Ρώμης.

56. Το Δικαστήριο, ερμηνεύοντας με τη νομολογία του τις διατάξεις αυτές, και ειδικότερα τον κανονισμό 44/2001 (ως είχε στην προγενέστερη μορφή του ως σύμβαση διεθνούς δικαίου), επανέλαβε ότι, οσάκις ο εργαζόμενος εκπληρώνει τις εργασιακές υποχρεώσεις του σε πλείονα κράτη, ο τόπος της «συνήθους εκτελέσεως» είναι αυτός προς τον οποίον η διαφορά παρουσιάζει το πλέον σημαντικό συνδετικό στοιχείο [37]. Στην υπόθεση Mulox IBC [38], ο προϊστάμενος της διευθύνσεως προωθήσεως προϊόντων στις αγορές εξωτερικού μιας επιχειρήσεως με έδρα το Λονδίνο, ο οποίος διενεργούσε εμπορικές πράξεις στη Γερμανία, στο Βέλγιο, στις Κάτω Χώρες καθώς και στις Σκανδιναβικές Χώρες, είχε εγκαταστήσει το γραφείο του στο Aix les Bains (Γαλλία) από μια συγκεκριμένη ημερομηνία και μετά, συγκέντρωσε το μεγαλύτερο μέρος των εργασιών του στο γαλλικό έδαφος. Κατά τον καθορισμό του τόπου της συνήθους εργασίας του, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του το γεγονός ότι η εκτέλεση των ανατεθέντων σε αυτόν καθηκόντων γινόταν «από γραφείο κείμενο εντός συμβαλλομένου κράτους όπου ο εργαζόμενος είχε την κατοικία του, γραφείο από το οποίο ασκούσε τις δραστηριότητές του και στο οποίο επέστρεφε ύστερα από κάθε επαγγελματικό του ταξίδι» [39].

57. Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων συνάγεται ότι, σε διαφορά εργατικού δικαίου αντικείμενο της οποίας είναι ο καθορισμός του αρμόδιου δικαστηρίου ενώπιον του οποίου ο εργαζόμενος μπορεί να προβάλλει τα δικαιώματά του, η εξέταση των πραγματικών περιστατικών βάσει της νομικής και προσωπικής καταστάσεως του εργαζομένου αποτελεί αναπόφευκτο έργο. Βάσει της συλλογιστικής αυτής, το εγγύτερο στον εργαζόμενο περιβάλλον αποτελεί το δικαιότερο συνδετικό στοιχείο [40].

58. Ωστόσο, αν η άποψη αυτή επεκταθεί επί της οδηγίας 80/987, τότε πρέπει να τονιστεί εκ των προτέρων ότι, εν αντιθέσει προς τους κανόνες δικαιοδοσίας ή τους κανόνες που διέπουν τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, που περιλαμβάνουν εναλλακτικές δυνατότητες, το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 υποδεικνύει ένα μόνον αρμόδιο δικαστήριο. Η Ελληνική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι η αρμοδιότητα αυτή δεν είναι αποκλειστική, πλην όμως το Δικαστήριο αποφάνθηκε με την απόφασή του Mosbaek περί του αντιθέτου.

59. Υπό τις περιστάσεις αυτές, τάσσομαι υπέρ της εφαρμογής ενός σταθερού κριτηρίου το οποίο θα λειτουργεί ως τεκμήριο υπέρ του τόπου στον οποίον ο εργαζόμενος παρέχει συνήθως την εργασία του. Φρονώ ότι ο τόπος στον οποίο καταβάλλονται οι κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές που μπορούν να καλύψουν τις ενδεχόμενες μισθολογικές απαιτήσεις του είναι αυτός ο

37 — Βλ., συναφώς, Marchal Escalona, N., «Lugar en el que el trabajador desempeña habitualmente su trabajo: ayer, hoy y mañana», *La Ley*, τεύχος 5986, 2004.

38 — Απόφαση της 13ης Ιουλίου 1993, C-125/92 (Συλλογή 1993, σ. I-4075).

39 — Όπ.π, σκέψη 25.

40 — Τούτο συνάγεται από το σύνολο της νομολογίας και, ειδικότερα, από την απόφαση Mulox, αλλά και από τις αποφάσεις της 26ης Μαΐου 1982, 133/81, Ivenel (Συλλογή 1982, σ. 1891, σκέψεις 14 και 16), της 9ης Ιανουαρίου 1997, C-383/95, Rutten (Συλλογή 1997, σ. I-57, σκέψη 17), και της 10ης Απριλίου 2003, C-437/00, Pugliese (Συλλογή 2003, σ. I-3573, σκέψη 18). Προσφάτως, προβαίνοντας, για πρώτη φορά, στην ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού 44/2001 που αφορούν το εργατικό δίκαιο, ο γενικός εισαγγελέας Poiares Maduro υπεραμύνθηκε του προστατευτικού χαρακτήρα των ρυθμίσεων αυτών σε σχέση με τις προϊσχύσασες ρυθμίσεις της Συμβάσεως των Βρυξελλών: «Πρόθεση των συντακτών του κανονισμού 44/2001 ήταν να δημιουργήσουν ένα χωριστό τμήμα ειδικά για τη δικαιοδοσία στον τομέα των συμβάσεων εργασίας, θεωρώντας ότι "είναι σκόπιμο να προστατεύεται ο αδύναμος διάδικος με ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά του κανόνες δικαιοδοσίας". Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν θα περίμενε κανείς ότι πρόθεση των συντακτών ήταν, με τη θέσπιση του κανονισμού 44/2001, να στερήσουν από τον εργαζόμενο το πλεονέκτημα ευνοϊκότερων κανόνων το οποίο του εξασφάλιζε πριν από τη θέση σε ισχύ του εν λόγω κανονισμού το καθεστώς της Συμβάσεως των Βρυξελλών.» (Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα της 17ης Ιανουαρίου 2008 στην υπόθεση C-462/06, Glaxosmithkline, η οποία είναι εκκρεμής ενώπιον του Δικαστηρίου, σημείο 21).

οποίος εκφράζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τη νομική και προσωπική πραγματικότητα του εργαζομένου.

60. Εντούτοις, το τεκμήριο αυτό είναι μαχητό και πρέπει να προβλεφθεί ένας κανόνας για ειδικές περιπτώσεις προκειμένου το σύστημα να διαθέτει κάποια ελαστικότητα, στο πνεύμα του άρθρου 6 της Συμβάσεως της Ρώμης και της εκτιμήσεως που διατύπωσα με τις προτάσεις μου επί της υποθέσεως Everson και Barrass: ως ασφαλιστική δικλείδα, η αρμοδιότητα ανήκει στην αρχή του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται «το κοινωνικό και γλωσσικό περιβάλλον που είναι οικείο» στους εργαζομένους.

61. Στην παρούσα υπόθεση, η προσφυγή στην ασφαλιστική δικλείδα θα μπορούσε να αποφευχθεί, δεδομένου ότι η εμπλεκόμενη επιχείρηση στην υπόθεση που αποτελεί αντικείμενο της κύριας δίκης κατέβαλλε τις κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές του A. Holmqvist στη Σουηδία και είναι προφανές ότι δεν υπάρχει κανένας κοινωνικός ή γλωσσικός δεσμός που να συνδέει τον εργαζόμενο με άλλη χώρα της Ενώσεως και δεδομένου ότι η διέλευσή του από άλλες χώρες (εν προκειμένω: την Ιταλία, την Αυστρία και τη Γερμανία) ήταν σποραδική στο πλαίσιο των μετακινήσεων που πραγματοποιούσε για λογαριασμό του εργοδότη του.

62. Συνεπώς, η απάντηση που προσήκει στο ερώτημα του Lunds tingsrätt είναι ότι, προκειμένου να καθοριστεί ο τόπος στον οποίο ο εργαζόμενος παρέχει συνήθως την εργασία του, κατά την έννοια του άρθρου 8α της οδηγίας, πρέπει να ληφθεί υπόψη η χώρα στην οποία ο εργοδότης κατέβαλλε τις αντίστοιχες κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές, πλην της περιπτώσεως κατά την οποία, κατ' εξαίρεση, ο εργαζόμενος συνδέεται μέσω κοινωνικού ή γλωσσικού δεσμού με άλλη χώρα της Ενώσεως.

VII — Το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα

63. Τέλος, το εθνικό δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987 παράγει άμεσο αποτέλεσμα.

64. Για λόγους συνέπειας προς τις προπαρατεθείσες αναλύσεις, το ερώτημα αυτό δεν μπορεί να εξεταστεί παρά μόνον αν συντρέχει παράβαση της Σουηδίας.

65. Το άρθρο 2a του Lönegarantilagen μεταφέρει το άρθρο 8α της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη και, ως εκ τούτου, πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως της διατάξεως του κοινοτικού δικαίου [41]. Η παράγραφος 2 αυτής

41 — Αποφάσεις της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston (Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 26), και της 4ης Φεβρουαρίου 1988, 157/86, Murphy κ.λπ. (Συλλογή 1988, σ. 673, σκέψη 11). Κατά τους Jans, J.H., de Lange, R., Prechal, S., και Widdershoven, R.J.G.M., *Europeanisation of Public Law*, Europea Law Publishing, Groningen, 2007, σ. 106 και 107, είναι προφανές ότι η νομολογία δίδει προτεραιότητα στην εφαρμογή της αρχής της ομοιόμορφης ερμηνείας εις βάρος του άμεσου αποτελέσματος.

της διατάξεως της εθνικής νομοθεσίας επιτάσσει: «[α]ν ο εργοδότης έχει κηρυχθεί σε πτώχευση στη Σουηδία και ο εργαζόμενος ασκεί ή ασκούσε εργασία, για λογαριασμό του εργοδότη, κυρίως σε άλλη χώρα της ΕΕ ή του ΕΟΧ, δεν καταβάλλεται μισθός βάσει της εγγυήσεως». Κατ' ουσίαν, η διάταξη αυτή χρησιμοποιεί αρνητική διατύπωση εκεί όπου η οδηγία χρησιμοποιεί θετικούς όρους. Όταν ο Σουηδός νομοθέτης αναφέρεται σε εργασία που παρέχεται «κυρίως σε άλλη χώρα», πρέπει να θεωρηθεί ότι χρησιμοποιεί διατύπωση ισοδύναμη προς αυτήν της «συνήθους ασκήσεως» σε άλλο κράτος μέλος που χρησιμοποιεί το άρθρο 8α της οδηγίας.

66. Ως εκ τούτου, στον βαθμό που η σουηδική νομοθεσία μπορεί να ερμηνευθεί κατά τρόπο σύμφωνο προς την οδηγία, παρέλκει η ενδελεχέστερη εξέταση του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος.

VIII — Πρόταση

67. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα που υπέβαλε το Lunds tingsrätt ως εξής:

«1) Το άρθρο 8α της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητος του εργοδότη, όπως τροποποιήθηκε εσχάτως με την οδηγία 2002/74/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν απαιτεί όπως μία επιχείρηση έχει θυγατρική ή μόνιμο κέντρο δραστηριοτήτων προκειμένου να θεωρηθεί ότι ασκεί δραστηριότητα στο έδαφος τουλάχιστον δύο κρατών μελών.

2) Προκειμένου να θεωρηθεί ότι μία επιχείρηση ασκεί τη δραστηριότητά της σε πλείονα κράτη μέλη, πρέπει να σταθμίζονται δύο κριτήρια: πρώτον, η ύπαρξη υποδομής σε άλλο κράτος μέλος η οποία να περιλαμβάνει το απαραίτητο ανθρώπινο δυναμικό και τα υλικά μέσα σε συνδυασμό με τον σκοπό της μονιμότητας και, δεύτερον, ο κοινωνικός και γλωσσικός δεσμός των εργαζομένων που προβάλλουν τις απαιτήσεις τους ενώπιον του οργανισμού εγγυήσεως.

3) Ο τόπος στον οποίον ο εργαζόμενος ασκεί ή ασκούσε “συνήθως την εργασία του” είναι αυτός στον οποίον καταβάλλονται οι αντίστοιχες κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές που προορίζονται για την κάλυψη τυχόν μισθολογικών απαιτήσεων, πλην της περιπτώσεως, κατά την οποία, κατ’ εξαίρεση, ο εργαζόμενος συνδέεται με κοινωνικό ή γλωσσικό δεσμό με το έδαφος άλλου κράτους μέλους της Ενώσεως.»